
TÜRK MİTOLOJİSİ

Türk Mitolojisinin Araştırılma Tarihi

- Çeşitli Türk topluluklarının mitolojileriyle ilgili malzemelerin bir çoğunu bilim adamları, misyonerler, seyyahlar ya da bazı yabancı araştırmacılar tarafından derlenmiştir.
- Daha çok yaratılışla, türeyişle, kıyametle ilgili olan bu mitik malzeme Güney ve Kuzey Sibirya çeşitli kavimler arasından toplanmıştır.

Türk Mitolojisinin Araştırılma Tarihi

Çeşitli kavimlerinin mitolojilerinin derleme çalışmalarının eski olmasına rağmen, Türk Mitolojisi ile ilgili sistemli çalışmaların çok da eski olmadığını görmekteyiz. Bu çalışmaların XIX.yüzyılda başladığını belirtmek mümkündür.

Türk Mitolojisinin Araştırılma Tarihi

Türk Mitolojisi ile ilgili en önemli bilgiler Çin kaynaklarında yer almaktadır.

Orhun-Yenisey yazıtlarında belirlenen mitolojik öğelerin sistemleştirilmesi Türk mitoloji çalışmalarını ileri götürdü.

Türk Mitolojisinin Araştırılma Tarihi

İ. Biçurin, W. Radlof, V.L. Şeresevskiy, V.İ. Verbitskiy, G.N. Potanin, A.V. Anohin gibi araştırmacıların yanında Ebubekir b.Abdullah b.Aydek ed Devadarî gibi tarihçiler çalışmalarında Türk mitolojisi ile ilgili önemli malzemeler sunarlar (Bayat, 2007:22-30).

Türk Mitolojisinin Araştırılma Tarihi

İ. Biçurin elde ettiği malzemeleri Rusçaya aktarmış ve Türk mitolojisi ve tarihi hakkında önemli bilgiler elde etmiştir. Biçurin yazdığı üç cilt kitabında yaradılış ve türeyiş mitlerine özel önem vermiştir.

Radloff', "Sibirya'dan" adlı çalışması ile özellikle şamanist mitolojisi ile ilgili önemli bilgiler sunar.

Türk Mitolojisinin Araştırılma Tarihi

- İ. Stebleva'nın da Türk Mitolojisi ile ilgili makalesi önemlidir.
- Stebleva'nın makalesinin yer aldığı kitapta, Potapov'un Umay Tanrıçasını konu alan bir yazı bulunmaktadır. Potapov geniş tarihi ve etnografik belgelere dayanarak Umay'ın işlevi ortaya çıkarıldı.

Türk Mitolojisinin Araştırılma Tarihi

Türk mitolojisini Şaman verilerine bakarak aktaran bilim adamlarından biri de Altay Türklerini Hıristiyanlaştırmak için orada bulunan papaz Verbitskiy'dir. Onun "*Altay Gelmeleri*" adlı eserinde verdiği kozmogonik, antroponik, eskatolojik mitler büyük önem taşımaktadır. Bu mit örnekleri Altaylılardan derleyen Verbitskiy mitleri Rusça tercümeleri ile yayımlamış, bazı özel deyimleri orijinal olarak vermiştir.

Türk Mitolojisinin Araştırılma Tarihi

A.Anohin'in hacimli makalesinde her ne kadar Türk Şamanlığının ayrı ayrı problemleri ele alınsa da Ülgen ve Erlik hakkında geniş bilgi sunması açısından önemlidir.

Türk Mitolojisinin Araştırılma Tarihi

Türk mitolojisine çeşitli vesilelerle değinen bir diğer bilim adamı da Potanin'dir. Orta Çağ Avrupa destanlarında doğu motiflerini araştıran ve "*Kuzeybatı Moğolistan Denemeleri*" adlı dört ciltlik eserinde Potanin, Şaman folklorunda bulunan mitolojik motifleri ve kahramanları araştırmıştır.

Türk Mitolojisinin Araştırılma Tarihi

Klyaschtorniy'in makalelerinin yanında Moğolist ve Türkolog Neklyudov'un da çalışmaları Türk mitolojisinde önemli bir yere sahiptir. Her iki bilim adamı karşılaştırmalı metotla Türk ve Moğol mitolojileri arasındaki bağı ortaya çıkarmışlardır.

Türk Mitolojisinin Araştırılma Tarihi

Sagalaev Altay ve Ural mitolojisi ile ilgili birkaç kitabında Altay-Sayan Türklerinin şaman inancına dayanarak Türk mitolojisi konusunda çeşitli yorumlarda bulunmuştur. Her ne kadar çalışmasında Türk mitolojisinin kökenini Hint-Avrupa halklarına bağlamak ve şaman görüşünü genele yaymak hatasına düşmüş olsa da, mitolojiyi yazılı belgelerden kurtarıp, canlı bir olgu düzeyine ulaştırması önemlidir.

Türk Mitolojisinin Araştırılma Tarihi

Yabancı bilim adamlarının yanı sıra kimi Türk kökenli araştırmacılar da, 19. yüzyıldan itibaren Türk mitolojisi ile ilgili araştırmalar yapmışlardır. Bunlar arasında milli R.Efendiyev, S.Mümtaz, M.H.Tahmasib, Fuat Köprülü, Abdülkadir İnan, Bilge Seyidoğlu, Emel Esin, Murat Uraz, Bahaeddin Ögel, Mireli Seyidov gibi isimler yer almaktadır.

Türk Mitolojisinin Araştırılma Tarihi

Folklor sahasında meşhur teorisyen M.H.Tahmasip 1940'lı yıllardan başlayarak Azerbaycan folklorunun mitolojik motifleri ile meşgul olmaya başlar.

“Azerbaycan Edebiyatında Dev Sureti”, *“Efsanevi Kuşlar”* adlı makaleleri ve *“Mevsim ve Merasim Nağmeleri”* adlı doktora tezi arkaik medeniyetin, dolayısıyla mitolojik sistemin öğrenilmesinde önemli bir çalışmadır.

Türk Mitolojisinin Araştırılma Tarihi

Prof. Mireli Seyidov, “*Azerbaycan Milli Tefekkürünün Kaynakları,*” “*Azerbaycan Halkının Soy Kökünü Düşünürken,*” “*Kam Şaman ve Onun Kaynaklarına Umumi Bakış, vs...*” gibi çalışmalarıyla yalnız Azerbaycan halkının mitik düşüncesinin değil, tüm Türk halkının düşüncesini yansıtmıştır. Çalışmalarıyla Azerbaycan Türklerinin şekillenmesine ortak olan kabilelerin etnografya ve tarihini araştırmış ve bazı mitolojik meseleler üzerinde çalışmıştır.

Türk Mitolojisinin Araştırılma Tarihi

A. Şükürov genel mitoloji ve diğer halkların mitolojileri ile beraber Türk mitolojisi ile ilgili kitaplar yazmıştır. Orijinal karakter taşısa da Türk mitolojisinin öğrenilmesinde, özellikle de ders kitabı gibi yararlı olması açısından A. Şükürov'un Türk Mitolojisi ve diğer kitapları faydalıdır.

Türk Mitolojisinin Araştırılma Tarihi

Türkiye’de bir dönem mitoloji araştırmaları Yunan mitolojisi hayranlığı etrafında yoğunlaşmıştır. 1935 yılında Türkiye’de DTCF’ de Yunan ve Latin Dili ve Edebiyatı bölümü açılmasıyla klasik eserleri tercüme etme faaliyetleri başladı. Köklerini Hitit, Sümer, Mısır, Yunan kültürüne dayandıran bu akım “Anadolu Mitolojisi” diye bir adlandırmaya gitti.

Türk Mitolojisinin Araştırılma Tarihi

Türk tarihi, mitolojisi ve kültürü alanında yoğunlaşan bir grup bilim adamının çalışmaları da önemlidir. Bu bilim adamlarının başında **Abdülkadir İnan** gelmektedir.

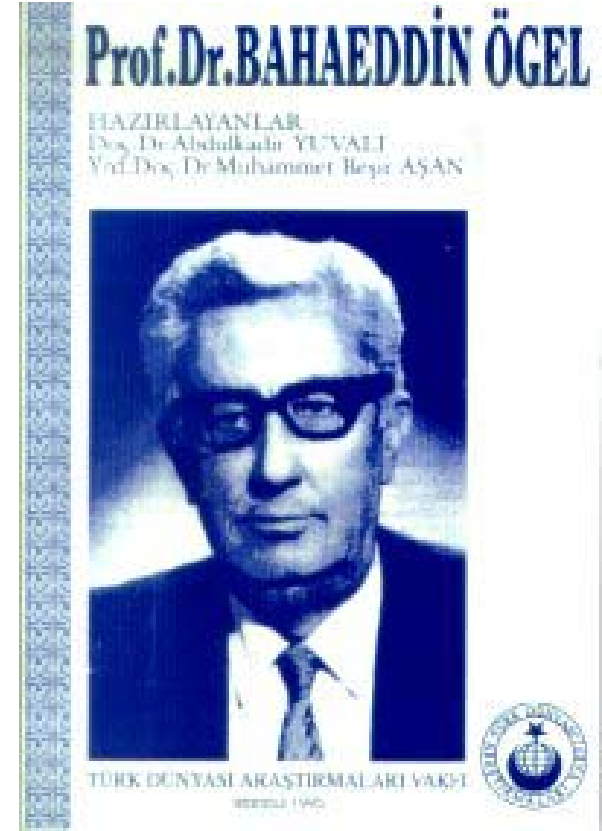
Türk Mitolojisinin Araştırılma Tarihi

A. İnan yazmış olduğu *“İt Başlı Kurt Efsanesi”*, *“Al Ruhü Hakkında”*, *“Türklerin Su Kültü”*, *“Türk Mitolojisinde ve Halk Hikayelerinde Kadın”* vs. makalelerinde ve *Tarihte ve Bugün Şamanizm* (1972) adlı kitabında Türk mitolojisinin bazı taraflarını incelemiş, şaman metinlerinde yola çıkarak dünyanın yaratılması hakkındaki mitolojik düşünceye dikkat çekmiştir.

Türk Mitolojisinin Araştırılma Tarihi

Türk mitolojisi ile ilgili en kapsamlı araştırma yapan bilim adamı **Bahaeddin Ögel**'dir.

Onun "*Türk Mitolojisi*" (1989) adındaki iki ciltlik eseri Türk mitolojisinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Ögel araştırmasını yaparken tarihi kaynaklara başvurmuş, Çinceyi iyi bilmesinden dolayı özellikle Çin salnamelerinde geçen yarı tarihi yarı mitolojik olayları incelemiştir.

Türk Mitolojisinin Araştırılma Tarihi

- Fuzuli Bayat, *Mitolojiye Giriş* (2005) mitolojik bilinci oluşturan etmenlerden, teorilerden ve ekoller hakkında bilgi verir.
- Bilge Seyidoğlu *Mitoloji Üzerine Araştırmalar* (2002) adlı çalışmasında yaratılışla ilgili mit örneklerine yer verir.
- Emel Esin *Türk Kozmolojisine Giriş* (2001), sanat eserlerinde kozmolojik yapıyla ilgili çalışmasıyla önem kazanmıştır.
- Yaşar Çoruhlu, *Türk Mitolojisinin Ana Hatları* (2002) ve pek çok makalesiyle Türk Mitolojisiyle ilgili önemli bilgiler vermektedir.

Türk Mitolojisinin Araştırılma Tarihi

- İsmail Taş *Türk Düşüncesinde Kozmogoni-Kozmoloji* (2002)
- Murat Uraz, *Türk Mitolojisi* (1992)
- Özkul Çobanoğlu'nun “*Mitlerin Sözlü Kültür Ortamında Teşekkül Sürecinde Tematik Yapılanışları ve Uygarlık Bakımından İşlevleri Üzerine Tespitler*” (2001) adlı makalesi
- Nuray Yakaryılmaz *Türk Mitolojisinin Resmi* (2009) adlı basılmamış yüksek lisans tezinde Türk yaratılış mitleri temelinde ve etrafında gelişen mitolojileri resimlemiştir